

การประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญา
เพื่อการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัล*
THE APPLICATION OF POSTMODERN PHILOSOPHY AND BUDDHIST
PHILOSOPHY FOR PROPAGATING THE BUDDHIST TEACHING
IN THE DIGITAL SOCIETY

พระปลัดเมธี ปิยธมโม (หินใหม่)

Phrapalad Mathee Piyathamamo (Hinmai)

สมบุญ บัญโท

Somboon Boondo

สวัสดิ์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: methee_2552@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่หลักพุทธธรรม 2) ศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยการเผยแผ่หลักพุทธธรรม 3) นำปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและการเผยแผ่หลักพุทธธรรม และ 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเผยแผ่หลักพุทธธรรมเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิธีเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่หลักพุทธธรรมในยุคดิจิทัล จำนวน 10 รูป นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่ ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสื่อสาร ปัญหาสังคมไทยในยุคดิจิทัล และปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน 2) ปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยการเผยแผ่ ประกอบด้วย 2.1) ปรัชญาหลังนวยุค ได้แก่ มิเชล ฟูโกต์ 2.2) ปรัชญาภาษา ได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาสัญญาณ และภาษาเหตุผล และ 2.3) หลักพุทธปรัชญา ได้แก่ 2.3.1) พุทธอภิปรัชญา ได้แก่ ชันธ 5 ไตรลักษณ์ และปัจจุสมุปบาท 2.3.2) พุทธญาณวิทยา ได้แก่ ปัญญา 3 และกาลามสูตร และ 2.3.3) พุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 และไตรสิกขา 3) การนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ได้แก่ ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาเทศนา ขาดประสบการณ์ ขาดความรู้วิทยาการใช้สื่อ ขาดความเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง ขาดความรู้

* Received 1 August 2020; Revised 18 August 2020; Accepted 18 August 2020



ด้านภาษายุคใหม่ และขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ 4) องค์ความรู้ใหม่ คือ นักเทศน์ Active Buddhist Missionary ผลักดันและขับเคลื่อนแบบเชิงรุกนำกระบวนการและกลไกการจัดการสร้างองค์กรแห่งการตื่นรู้ด้วยหลักปรีชาธรรม หลักปฏิบัติธรรม หลักปฎิเวรธรรม ผ่านสื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การประยุกต์, ปรัชญาหลังนวยุค, พุทธปรัชญา, การเผยแผ่หลักพุทธธรรม, สังคมยุคดิจิทัล

Abstract

This article is intended: 1) to study the theoretical concepts related with the propagating of Buddhist teaching, 2) to study the postmodern philosophy and Buddhist philosophy concerning with propagating of Buddhist teaching, 3) to apply the postmodern philosophy and Buddhist philosophy as a guideline for problem solving and propagating of Buddhist teaching. and 4) to create new knowledge and the propagation model of Buddhist teaching. This research is qualitative research by analyzing documents and semi-structured interview purposive selection methods. The source of primary data was 10 monks who work to propagating Buddhist principles in the digital age by analyzing the content and summary. The results of research are found as follows: 1) the theoretical propagating concepts, such as propagation of Buddhist principles, to communicate about problems of Thai society in the digital age and propagation problem for the monks at present. 2) The postmodern philosophy and Buddhist philosophy such as 2.1) the philosophy after postmodern including with Michel Foucault 2.2) language philosophy including with spoken language, written language, signal language and reasoning language and 2.3) Buddhist philosophy including with 2.3.1) Buddhist metaphysics such as Khun 5 (Five Aggregates) Tilakkhana (Three Common Characteristics) and Paticca Samuppada (Dependent Origination) 2.3.2) Buddhist Epistemology including with Punya 3 (Wisdom) and Kalama Sutra (Reasonable) and 2.3.3) Buddhist Ethic such as The Noble Eightfold Path and Tisikkha (Threefold Training). 3) Applying to solve problems such as time limited of the sermon, inexperienced, lacks of media knowledge, lacks of deep understanding moral, lacks of new modern language knowledge and lacks of social change understanding and 4) The new knowledge was Active Buddhist Missionary encourage and proactively driven, lead the process and management



mechanisms to create awareness organizations Pariyatti Dhamma (To study Buddhist Scriptures), Patipatti Dhamma (practice the dharma), Patiwetha Dhamma (understand thoroughly) by constructive implement on digital media.

Keywords: Application, Postmodern Philosophy, Buddhist Philosophy, Propagating of Buddhist Teaching, Digital Society

บทนำ

สถานการณ์ของสังคมปัจจุบัน ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก ได้มีความขัดแย้ง เพราะการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างกัน จนเกิดความแตกต่างในคุณภาพชีวิตของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน การประท้วง การเรียกร้องเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจึงเกิดขึ้นทั่วโลก สถานการณ์ดังกล่าวย่อมเกิดจากความเชื่อหรือกระบวนทรรศน์ในการพัฒนาว่า เส้นทางพัฒนาต้องเดินทางไปในทิศทางเดียวคือ การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างความได้เปรียบ และอำนวยความสะดวกสบายให้แก่มนุษย์อย่างไม่มีสิ้นสุด (พิชัย สุขชวน, 2558) สังคมไทยยุคสมัยใหม่ถูกครอบงำด้วยแนวคิดการพัฒนาแบบตะวันตก โดยเน้นการพัฒนาในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับความสมดุลในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมน้อยลง ก่อให้เกิดเอารัดเอาเปรียบ ขาดการเกื้อกูลกัน เกิดการล่มสลายของระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไทย กระทั่งการผลิதாகเกษตรกรรมและนำไปสู่ครอบครัวแตกแยก การล่มสลายของสังคมตลอดจนปัญหาด้านจิตใจที่มีความทุกข์และไม่สามารถดับทุกข์ได้แม้จะได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชน ทั้งนี้ เพราะการยอมรับแนวคิดการพัฒนาแบบมุ่งพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนเกิดความเป็นวัตถุนิยมขึ้นในใจคนไทย อันเนื่องจากวิทยาศาสตร์และศาสนาในกระบวนทรรศน์สมัยใหม่ ปัญหาต่าง ๆ ที่สะสมมาจากยุคสมัยใหม่ได้ต่อเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบันที่เรียกว่า “ยุคหลังสมัยใหม่” (กิริติ บุญเจือ, 2545) โดยทำให้คนในสังคมไทยออกจากรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี มีอิสระเสรีในการคิดโดยไม่รู้ตัว และมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมตามแบบวัฒนธรรมตะวันตกรับความเป็นบริโภคนิยม วัตถุนิยม นิยมคุณค่าทางสัญญาตามแบบตะวันตกจากโลกาภิวัตน์ โดยอาศัยเครื่องมือในการตีความความเชื่อเดิม ๆ คือ อรรถปริวรรต จนกลายเป็นความเชื่อใหม่ในลักษณะของพหุนิยมอันเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนทรรศน์จากเดิม ๆ มาเป็นกระบวนทรรศน์หลังนวยุค (สวัสต์ อโณทัย, 2558) ต่อมาสังคมยุคโลกาภิวัตน์มีลักษณะการหลอมรวมกันของวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชนชาติต่าง ๆ ในโลกได้อย่างง่ายดายด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพียงอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์ที่ติดจานดาวเทียมก็สามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลได้ทั่วโลกในทันที แนวคิดของคนไทยจึงถูกอิทธิพลของชาติตะวันตกชี้นำโดยผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างไม่รู้ตัว สภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของค่านิยม วัตถุนิยมและถูกสร้างอัตลักษณ์ของตัวมันขึ้นมาโดยสิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมใหม่



ความแปลก และความเป็นพลวัต (Berman, M., 1982) ทำให้ความเป็นสมัยใหม่ซึมซับสู่ชีวิตประจำวันโดยผ่านการโปรยปรายของศิลปะสมัยใหม่ ผลผลิตต่าง ๆ ของสังคมบริโภคนิยมและเทคโนโลยี และความเป็นสมัยใหม่ได้สร้างโลกอุตสาหกรรมและอาณานิคมใหม่ขึ้นมา

แม้กระทั่งในเรื่องพลวัตของพระพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลของทางสัญญาณตามแบบตะวันตกจากโลกาภิวัตน์ นับตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจบปัจจุบันที่พระพุทธศาสนามีอายุยาวนานกว่า 2,500 ปี โดยเฉพาะในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพัฒนาการมาตามลำดับเริ่มจากยุคแรกที่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” (ภัทรวรรณ วันทนชัยสุข, 2562) วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาเรื่อย ทำให้พระพุทธศาสนามีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ได้รับการสืบทอดและพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ไทยถือเป็นรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาในลักษณะต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ทั้งในแง่การให้ความรู้ และเพื่อโน้มน้าวใจเพื่อสร้างความเชื่อมั่นเข้าสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในหลักพุทธธรรมแล้วนำมาสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามความต้องการการแสดงพระธรรมเทศนาส่วนมากใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก ถ้าพระสงฆ์ขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง ภาษาที่ถ่ายทอดขาด การตีความหมายที่ชัดเจน ทำให้ขาดการขยายความของหลักธรรมนั้น ๆ ผู้ฟังไม่สามารถเข้าถึงหลักธรรม และเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อพระสงฆ์ และทำให้ประชาชนเริ่มห่างไกลพระพุทธศาสนา ทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการเผยแผ่หลักพุทธธรรมคำสอน และการเทศนาดังปรากฏบนโลกออนไลน์มากขึ้น รวมถึงเว็บไซต์อธิบายคำสอนทางศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก ทำให้เห็นถึงการใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น ใน ปี พ.ศ. 2562 ได้สำรวจการใช้ Social Media ของประเทศไทยพบว่า มีผู้ใช้งาน Social Media มากถึง 51 ล้านคน แยกเป็น ผู้หญิง ร้อยละ 49 และ ผู้ชาย ร้อยละ 51 และเข้าใช้มาก อันดับหนึ่ง คือ “Facebook” ส่วนอันดับ 2 คือ “YouTube” อันดับ 3 “LINE” อันดับ 4 “Facebook Messenger” และอันดับ 5 “Instagram” (Brandbuffet, 2563)พระสงฆ์ยุคใหม่จึงต้องเริ่มเรียนรู้ปรับตัว และรู้เท่าทันอย่างมีสติ ควรพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส นำปัญหามาพัฒนาด้วยสื่อสมัยใหม่ มีความทันสมัย (Phramaha Boonthai Punyamano, 2019) ซึ่งเป็นความท้าทายของพระสงฆ์ยุคใหม่ในการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบมิติที่ต้องทันกับยุคสมัย เพื่อที่จะเผยแผ่สืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป ซึ่งมีรายละเอียด (พระไพศาล วิสาโล, 2562)

ปรัชญาหลังนวยุค หมายถึง สังคมสภาวะหลังสมัยใหม่ (Postmodern Social Condition หรือ Postmodernity) ซึ่งเกิดจากความแปรปรวนขึ้นในระบบคุณค่า ในวัฒนธรรมบริโภคนิยมร่วมสมัยที่ผูกมากับระบบทุนนิยมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เน้นทุนนิยมวัตถุนิยมเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิต โดยนำแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ที่ว่าด้วยแนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) ที่กล่าวถึงกระบวนการสร้างความหมายโดยภาษาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคม ประกอบกันเป็นความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหนึ่ง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดว่า



อะไรคือความรู้ ความจริง และอะไรไม่ใช่ และการนำปรัชญาภาษา ที่เป็นเครื่องหมายที่มนุษย์ และกลุ่มชนกำหนดขึ้นอย่างมีระบบ กฎเกณฑ์ มนุษย์สร้างภาษาขึ้นมาเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน และสิ่งที่สำคัญที่สุด ใช้กันแพร่หลายมากที่สุด คือ ภาษาพูด ภาษาของมนุษย์ไม่ว่าชนชาติใด ภาษาใด จะต้องมียกย่องสำคัญ ที่เป็นของคู่กัน คือ มีหน่วยเสียง (Phoneme) และหน่วยคำ (Morpheme) ใช้ในการเผยแผ่หลักพุทธธรรม เป็นการนำคำสอนของพระพุทธศาสนาไปบอกกล่าวถึงให้มีการรับรู้โดยมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายในการส่งข้อมูลถึงผู้รับสาร มองผ่านการวิเคราะห์ด้วยปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญา โดยผ่านสื่อดิจิทัล หมายถึง สื่อที่มีการนำเอาข้อความ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียง มาจัดรูปแบบ โดยอาศัยเทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์ สื่อสารทางออนไลน์ หรือตัวกลางที่ถูกสร้างขึ้น มาจัดการตามกระบวนการ และวิธีการผลิตโดยนำมาเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้งาน ส่งผลให้พระสงฆ์มีการปรับตัวที่ทำงานเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัล หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์นักเทศน์ที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ต่อสาธารณชนโดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายบนโลกออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงหลักพุทธธรรมได้ง่ายขึ้น เช่น การโพสภาพ การอัปโหลดวิดีโอช่องทางเฟสบุ๊ก ยูทูบ และเว็บไซต์ ได้แก่ ละครสั้นสอนธรรมะ กิจกรรมทำบุญ ธรรมะเดลิเวอรี่ บรรยายธรรม เป็นต้น

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ได้นำสื่อดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงและเข้าใจหลักพุทธธรรมมากขึ้น ในปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารยุคของการสร้างเครือข่ายแบบไร้พรมแดน ไร้ขีดจำกัด โดยการนำแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์และพัฒนาช่องทางการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์โดยผสมผสานให้เข้ากับเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในสังคมดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาว่าด้วยการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล
3. เพื่อนำปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา การเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัลที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพและเข้าถึงหลักพุทธธรรมได้ง่าย



วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาเพื่อการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาข้อมูลการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในยุคดิจิทัล โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของพระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่หลักพุทธธรรมในยุคดิจิทัล จำนวนทั้งหมด 10 รูป โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นพระสงฆ์นักเทศน์ในยุคดิจิทัล มีประสบการณ์เผยแผ่หลักพุทธธรรมในยุคดิจิทัล 5 ปีขึ้นไป และข้อมูลที่ได้ครบถ้วนจากการสัมภาษณ์ตามจำนวนนี้ถือว่าเหมาะสมเพราะเป็นข้อมูลที่อึดตัว

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ ปรัชญาหลังนวยุค และพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยการเผยแผ่ ประกอบด้วย 1) พุทธอภิปรัชญา ได้แก่ ชั้นธ 5 ไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท 2) พุทธญาณวิทยา ได้แก่ ปัญญา 3 และกาลามสูตร และ 3) พุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ มรรคมิองค์ 8 และไตรสิกขา ปรัชญาหลังนวยุค คือ มิเชล ฟูโกต์ และปรัชญาภาษา รวมถึง การนำปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการเผยแผ่ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาเทศนา 2) ขาดประสบการณ์ 3) ขาดความรู้วิทยาการการใช้สื่อ 4) ขาดความเข้าใจหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง 5) ขาดความรู้ด้านภาษายุคใหม่ และ 6) ขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โดยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งมีโครงสร้างคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่และการใช้สื่อดิจิทัล จำนวน 5 ท่าน/รูป ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.76 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยการเผยแผ่ และ 3) การนำปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการเผยแผ่ นำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์ และสรุปเป็นภาพรวม

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ การวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ **ระยะที่ 1** ศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยการเผยแผ่ **ระยะที่ 2** การนำปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็น



แนวทางใน การแก้ปัญหาการเผยแผ่ ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และระยะที่ 3 สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเผยแผ่ ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) โดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เป็นการเปรียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและผลการวิเคราะห์ ตลอดจนผลของการวิจัย

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้อาจจัดเรียงเป็นหมวดหมู่และสรุปประเด็น โดยอ้างอิงคำพูดของผู้ให้ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลเพื่อได้ข้อค้นพบในการวิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัลพบว่า การศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีประกอบกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจ ได้แบ่งกรอบเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) แนวคิดที่เกี่ยวกับการสื่อสาร 3) ปัญหาสังคมไทยในยุคดิจิทัล และ 4) ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย ด้านข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาเทศนา ด้านขาดประสบการณ์ ด้านขาดความรู้วิทยาการการใช้สื่อ ด้านขาดความเข้าใจหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง ด้านขาดความรู้ด้านภาษาสมัยใหม่ และด้านขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เห็นได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีรูปแบบของการแสดงธรรมทั้งทางสื่อสารสนเทศและกลุ่มคน กระบวนการที่ถ่ายทอดต้องมีวิธีการเผยแผ่ที่ดี มีบุคลากร (วิทยากร) ต้องมีความรู้ความเข้าใจใน หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง และต้องการที่จะแนะนำชักจูงพุทธศาสนิกชนให้ละ สิ่งที่ผิด ถือเอาสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่จะช่วยกันจรรโลงรักษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ได้อาศัยธรรมะเป็นที่พึ่งที่ระลึกเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในครรลองที่ก่อประโยชน์สุขให้แก่ตนเองและผู้อื่น ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความเดือดร้อน ไม่ก่อทุกข์ เป็นหนทางที่จะสลัดตนออกจากกองทุกข์ เข้าถึงบรมสุข คือ นิพพานในภพชาติสุดท้าย การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างมนุษย์การที่จะสื่อสารกันให้เข้าใจและรับการถ่ายทอดสารจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ความสามารถทางภาษาเป็นเรื่องสำคัญไม่ว่าจะเป็นการฟัง พูด อ่าน หรือเขียนก็ตาม และทักษะทางด้านภาษาเป็นสิ่งที่เรียนรู้ฝึกฝนกันได้และจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนอยู่เสมอ จะมีความเชี่ยวชาญจะเจริญขึ้นตามวัยและตามประสบการณ์ของผู้ฝึก ผู้เผยแผ่หลักธรรมควรมีทักษะ ได้แก่ ฟังแล้วจับประเด็นได้ พูดเนื้อหาได้ชัดเจนและออกเสียงถูกต้องตามอักขรวิธี อ่านในใจและอ่านออกเสียงได้ชัดเจน และเขียนได้ถูกต้องอักขรวิธี เขียนได้ตรงประเด็น เรียงความ ย่อความได้



การศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาว่าด้วยการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของ พระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า ปรัชญาหลังนวยุคนำมาใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่ หลักธรรมในสังคมยุคดิจิทัลได้ และการใช้ช่องทางการสื่อสารสนเทศที่ทันสมัยในยุคปัจจุบันที่ มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ง่ายกับหลักธรรมพระพุทธศาสนา ประกอบกับวิธีการเผยแผ่หลักธรรม ของพระสงฆ์ที่ต้องมีการพัฒนาในรูปแบบของเชิงรุก เพื่อนำหัวใจของพระพุทธศาสนาที่เป็น หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าถึงกลุ่มคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ให้การฟังธรรมเป็นเรื่อง ง่าย สนุกและไม่น่าเบื่อหน่าย ด้วยภาษาจะมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง รวมทั้ง มีถ้อยคำ สำนวน โวหารที่ไพเราะลึกซึ้ง การใช้ภาษาที่มีความงามทางวรรณศิลป์เป็นการเสริมสร้างในการ พัฒนาความรู้และเจตคติของหลักธรรมให้ดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพ ท่ามกลางสังคมที่มีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว “โลกาภิวัตน์” หรือ “โลกไร้พรมแดน” ในงานวิจัยนี้ ได้นำหลักพุทธ ธรรมมาประยุกต์ใช้ในสังคมยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) พุทธอภิปรัชญา ได้แก่ ชั้นธ 5 ไตร ลักษณะ และปฏิจกสมุปบาท 2) พุทธญาณวิทยา ได้แก่ ปัญญา 3 และกาลามสูตร และ 3) พุทธจ รียศาสตร์ ได้แก่ มรรคมิองค์ 8 และไตรสิกขา การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาเป็น เครื่องมือในการสอนมุ่งให้กายและจิตตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ควรทำ และไม่ควรรทำที่แสดงพฤติกรรม ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ตลอดจนส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในการสังคม และทำให้ประเทศ ไทยมีความสงบสุข และสันติภาพในโลกนี้ โดยการนำหลักพุทธปรัชญามาเชื่อมโยงกับความจริง ของสังคมในยุคดิจิทัล โดยการมองทุกสิ่งในโลกได้ด้วยกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง มีการเกิดขึ้น และดับลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ มนุษย์และโลกธรรมชาติ ฯลฯ การนำ พุทธปรัชญามาเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องเตือนสติยึดมั่นในการดำเนินชีวิต ในสังคมยุคปัจจุบัน ที่มีกระแสการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงอาศัย กันและกัน แต่จะแตกต่างกันเพียงเหตุปัจจัยปรุงแต่งทุกสิ่งทั่วสากลมีภาพลักษณะร่วมกัน คือ ไตร ลักษณะ อยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัย หรือปฏิจกสมุปบาท การชี้แนะแนวทางในการมองโลกแบบ องค์กรรวม คือ มองทุกสิ่งที่มีอยู่ตกอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่อิงอาศัยกับทางเหตุปัจจัยจนเป็น เครือข่ายที่แยกไม่ออก และไม่มีสิ่งใดสามารถมีอยู่โดยไม่อิงอาศัยสิ่งอื่น และการเปลี่ยนแปลงใน จุดใดจุดหนึ่งย่อมมีผลต่อภาพรวมทั้งหมด มนุษย์ไม่ได้เป็นศูนย์กลางของโลก เพราะทุกสิ่งใน โลกมิได้มีอยู่เพื่อรับใช้มนุษย์ เพราะความมีอยู่ของทุกสิ่งต่างต้องอาศัยกันและกัน พุทธปรัชญา เน้นความสัมพันธ์ทางศีลธรรมที่เชื่อมโยงไปสู่สรรพสิ่งทั่วสากลเนื่องจากทุกสิ่งอาศัยกัน และใน ความสัมพันธ์ทางศีลธรรมก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์เท่านั้น แต่ รวมไปถึงการปฏิบัติของมนุษย์ต่อทุกสิ่งในโลกธรรมชาติดด้วยภาวะจิตที่เรียกว่า ฉันทะ เมตตา และกรุณา

การศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการ แก่ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า การนำปรัชญา



หลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล มี 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาเทศนา คือ การเผยแผ่ธรรมะด้วยการเทศนามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนฟังได้พ้นจากอบายมุขมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต ในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและ วิธีการทำงานทำให้ทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับตัวและยกระดับสมรรถนะของตนเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การนำสื่อออนไลน์และเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการเป็นช่องทางสื่อสารเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยให้คนทุกวัย ทุกพื้นที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย สะดวก และรวดเร็วมากขึ้น ดังนั้น ต้องพัฒนาขั้น 5 ให้ครอบคลุมตามหลักภวนา 4 คือ การพัฒนากาย การพัฒนาจิต การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถก่อให้เกิดทฤษฎีบูรณาการเชิงพุทธภาคปฏิบัติในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การพัฒนาความรู้ให้เกิดปัญญาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ที่ได้จากการฟังตามกันมา (สุตมยปัญญา) 2) ความรู้ที่ได้จากการใช้เหตุผลคาดคะเน เกิดความจริงตามหลักเหตุผล (จิตตามยปัญญา) และ 3) ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ตรงของผู้แสวงหาความรู้ (ภาวนามยปัญญา) และการนำไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการทำงานเป็นเชิงรุกเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า “ในยุคปัจจุบัน การเผยแผ่ในรูปแบบร่วมสมัย ให้คนเข้าใจภาษาธรรมได้ง่าย ๆ โดยใช้สื่อโลกออนไลน์ที่เหมาะสมและการถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย คือ วิทย์ ไททัศน์ ไทศัพท์มือถือ ในการนำหลักธรรมมานำเสนอให้มีความหลากหลาย เพราะทุกระดับชนชั้น ต้องใช้สิ่งเหล่านี้ อย่างแน่นอน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเสพลีต่าง ๆ มีธรรมะบ้างเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี” (พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ ชาติวณฺโณ), 2563)

2. ด้านขาดประสบการณ์ คือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ขาดการฝึกฝนและพัฒนาตนเองในการเทศน์เพราะใช้วิธีการอ่านเป็นการบรรยายเสียส่วนมาก รวมถึง การเผยแผ่ที่ไม่มีประสบการณ์ทำให้การเผยแผ่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะพระสงฆ์ไม่มีความรู้เรื่องหลักธรรมการใช้ภาษา การถ่ายทอดหัวข้อธรรมไม่ชัดเจน ไม่รู้วิธีการใช้ศิลปะเพื่อการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน พระสงฆ์ควรมีการแสวงหาความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สามารถทำได้โดยรู้จักการค้นคว้าเกี่ยวกับหลักธรรม การตีความหมายอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ผู้ฟังเข้าถึงแก่นธรรมมากที่สุด โดยการนำเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลต่าง ๆ เข้ามามีส่วนสำคัญในการพัฒนาการเทศนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และก่อให้เกิดวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติใหม่ ที่เรียกว่า “นวัตกรรม” โดยแปลผลเป็นภาษาเหตุผลใช้สื่อสารที่ทำให้เข้าใจมากขึ้น เช่น ตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และระบบ VDO การนำปฏิจจนูปบาทมาฝึกฝนอารมณ์ในทางพระพุทธศาสนาหรือภาษาธรรมด้วยการฝึกเจริญวิปัสสนา เป็นกระบวนการของจิตในการเกิดขึ้นแห่งทุกข์ และดับไปแห่งทุกข์ที่เกิดด้วยปัญญา ซึ่งพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง โดยพัฒนาด้าน



พฤติกรรมด้วยการควบคุม กาย วาจา พัฒนาด้านจิต ให้มีจิตที่ตั้งมั่น และการพัฒนาปัญญา ที่กำกับด้วยมรรคมองค์ 8 ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า “พระสงฆ์ควรศึกษาคำสอนให้เข้าใจ อิงพระไตรปิฎก ตีความธรรมนั้นให้เหมาะกับเวลา โอกาส สังคมนั้น ๆ เน้นย้ำให้จำ ให้คิด และนำพาให้ปฏิบัติได้” (พระครูปลัดพลกฤต กลยาณธมฺโม, 2563)

3. ด้านขาดความรู้วิทยาการการใช้สื่อ คือ ปัญหาด้านการใช้สื่อตัวอย่างที่ดี สื่อมีความสำคัญอย่างมาก เพราะประชาชนให้ความสำคัญต่อสื่อเพื่อเผยแผ่ธรรมะทาง พระพุทธศาสนา ในปัจจุบันสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ทำให้การเผยแผ่ ธรรมะของพระสงฆ์ไทยเปลี่ยนแปลงไปทั้งรูปแบบและวิธีการ ตลอดจนการประยุกต์เนื้อหา สารให้เข้ากับเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน พระนักเผยแผ่ต้องพยายามปรับภาพลักษณ์ตัวเองใหม่ โดยต้องเป็น Active Buddhist Missionary โดยการทำหน้าที่ผลักดันและขับเคลื่อนพุทธ ศาสนาเชิงรุกให้เข้าถึงตัวบุคคลและสังคมให้มากขึ้น ด้วยการใช้นวัตกรรมทางการสื่อสาร เช่น Website, Blogs, Facebook, Instagram และ Applications ต่าง ๆ เป็นช่องทางในการเผยแผ่หลักธรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เพื่อพุทธศาสนิกชนได้เข้าหาธรรมเพิ่ม มากขึ้น พระสงฆ์ควรนำขั้น 5 มาพัฒนาให้สมบูรณ์ตามหลักภavana 4 ประการ คือ ทางกาย ทางจิต ทางสังขม และทางปัญญา มาใช้ในการเลือกเทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร ควรมี การพิจารณาถึงเหตุและผลที่จำเป็นและเหมาะสมด้วยกาลามสูตร โดยการเรียนรู้จากการสัมผัส และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ จนมีความชำนาญในการแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นตามหลักไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า “ควรใช้ช่องทางการสื่อสารที่ร่วมสมัย ใช้สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบสื่อที่มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนที่จะ นำมาเทศน์โดยมุ่งเน้นการเข้าใจง่าย เห็นสิ่งที่ต้องการสื่อได้อย่างชัดเจน และสามารถนำไปใช้ ปฏิบัติได้” (พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต (นครไธสง), 2563)

4. ด้านขาดความเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง คือ พระสงฆ์ขาดความรู้ ความ เข้าใจในพระธรรมวินัยที่แท้จริง พระสงฆ์ต้องมีการศึกษาหรือพัฒนาตนให้มีคุณภาพและ ศักยภาพ มีกระบวนการบริหารจัดการขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งด้าน แนวคิด กระบวนการ และกลไกการจัดการที่นำไปสู่การสร้างองค์กรแห่งการตื่นรู้และประโยชน์ สุขตามแนวพระพุทธศาสนา การใช้รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย รูปแบบสื่อทัศน์ รูปแบบโสต รูปแบบโสตทัศน์ พระสงฆ์ควรศึกษาตามหลักกาลาม สูตร ให้เข้าถึงแก่นธรรมของพระพุทธศาสนา (ปฏิจจสมุปบาท) นำสิ่งที่ได้ศึกษามาพัฒนาตน มี 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (ไตรสิกขา) เป็นกระบวนการของการศึกษาแห่ง สัมมาทิฐิ ที่ภายในตัวบุคคลที่ยังไม่รู้เรียนให้รู้ เมื่อรู้แล้วยังไม่เข้าใจ พิจารณาให้เข้าใจ เมื่อพิจารณาให้ เข้าใจก็ดำเนินไปได้ และนำมาถ่ายทอดได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า “พระสงฆ์ที่ ออกไปทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะยังไม่มีความรู้ ไม่แตกฉานในหลักเท่าที่ ควร ไม่รู้นิรุติบัญญัติสัมภีทา เพียงพอ (เชี่ยวชาญด้านภาษา) ไม่รู้จักวิเคราะห์บริบทผู้ฟัง ไม่รู้จักการถ่ายทอดธรรมะแบบ



วิทยาการโลกยุคใหม่ การเทคโนโลยี การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่า ๆ เดิม ๆ ตาม จาริตประเพณี ทำให้เกิดปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดปัญหาการไม่เข้าใจภาษาธรรมะด้วย” (พระครูวาทิตพิชฌโสภณ (พระครูปลัดราชันย์ อริโย), 2563)

5. ด้านขาดความรู้ด้านภาษายุคใหม่ คือ พระสงฆ์ขาดความรู้ด้านภาษาสมัยใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาทางการ ภาษาพูด การใช้ภาษาตลาด การใช้ภาษาธรรม และ การใช้ภาษาโลก ผู้เผยแพร่ธรรมะควรใช้ภาษาที่ง่ายอยู่ในโลกความเป็นจริง และควรใช้ภาษาที่ร่วมสมัยด้วย เนื้อเรื่องบรรยายธรรม เป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัยฟังเข้าใจง่าย อธิบายได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยมีการนำเสนอธรรมะบริการในรูปแบบหนังสือ สิ่งตีพิมพ์ VDO ธรรมะ คลิปการบรรยายธรรมะ บทสัมภาษณ์ธรรมะที่รับชมได้แบบไม่เสียค่าบริการ เป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตอบสนองต่อกลวิธีทางการตลาดโดยเลือกใช้เครื่องมือ รูปแบบต่าง ๆ ในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายผู้ฟัง โดยการนำไตรลักษณ์มาใช้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในธรรมชาติและในกฎธรรมชาติ สอนให้ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งพระสงฆ์ควรศึกษาการใช้ภาษาในแต่ละยุค ภาษาใดเหมาะสมกับกลุ่มคนแบบไหน ภาษาที่เหมาะสมกับวัย เพศ การใช้ภาษาคำศัพท์ที่น่าฟัง และเข้าใจง่ายด้วยการนำกลาสนสูตรมาช่วยวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้ฟังเป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ คณธรรและวิปัสสนาธรร มีรูปแบบ คือ ส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมได้ฝึกฝนพัฒนาตน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การศึกษาหาความรู้ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์และยุคสมัย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลว่า “รู้จักการปรับตัวทางคำพูดให้ทันสมัยขึ้นแต่ให้คงไว้ซึ่งสมณสาธูป นำศรัทธา เลื่อมใส ในประชาชนเข้าถึงหลักการครองตน ครองคน ครองงาน ครองสุขได้ โดยใช้สื่อโลกออนไลน์ ฟังธรรม” (พระครูวินัยธรกิตติศักดิ์ โคตรมสิโส (ศ.สียวน), 2563)

6. ด้านขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ พระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวิธีการเผยแผ่เป็นแนวการตั้งรับ (Fixed Mindset) มากกว่าจะเป็นแบบเชิงรุก (Growth Mindset) เมื่อโลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูล ต่าง ๆ เป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วนั้นส่งผลต่อวิถีคิดและ การปรับตัว พระสงฆ์ควรสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับสังคม คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” โดยสอนแบบเชิงพุทธบูรณาการสอดแทรกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ เป็นต้น โดยมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น เนื้อหา เรื่องราว บทความ VDO เพลง รูปภาพ เป็นต้น พระสงฆ์ควรเข้าใจสภาพความเป็นจริงของสังขธรรม ซึ่งการศึกษาเพียงปริยัติอาจไม่รู้แจ่มแจ้งในไตรลักษณ์ และต้องฝึกลงมือปฏิบัติในพระสัทธรรมจึงจะเห็นตามความเป็นจริงได้ และควรมีการปรับตัวเพื่อการก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ แต่ไม่ละเลยการประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักการเดิมของหลักคำสอน แต่ให้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุขด้วยกลาสนสูตร และเป็นผู้ที่รู้ด้วยไตรสิกขาเป็นกุญแจไปสู่การแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง การศึกษาข้อมูลที่เป็น



ปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์ในสังคม แล้วนำไปพิจารณากลับกรองหาข้อเท็จจริงและสิ่งที่ถูกต้อง โดยผ่านกระบวนการทดลองและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อนำหลักธรรมนั้นไปสร้าง ภูมิคุ้มกันทั้งกายและจิตให้รู้เท่าทันความเป็นไปของชีวิต สังคมและโลก ซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้ ข้อมูลว่า “ชาวพุทธต้องปรับตัวในแง่ของการรู้เท่าทันสื่อ รู้จักนำเครื่องมือและเทคโนโลยีมาใช้ในการ งานเผยแผ่ศึกษาธรรม เช่น โปรแกรมไลฟ์ ยูทูบ ก็ใช้ในการบรรยายธรรม หรือสอนสมาธิภาวนา หรือการสวดมนต์ก็ตาม สามารถทำพร้อมกันทั่วโลกได้ โดยคนนั้นไม่ต้องมาวัดก็ได้ อยู่ที่ไหน เวลาไหน ฟังได้ตลอด ขนาดในยูทูบเดี๋ยวนี้ศึกษากันได้ทั่วโลกแบบ 2 ภาษาซับไตเติ้ลกันเลย ที่เดียว” (พระครูวินัยธรกิตติศักดิ์ โคตรมสิสโส (ศ.สียวน), 2563)

การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ใน สังคมยุคดิจิทัลที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพและเข้าถึงหลักพุทธธรรม พบว่า การเป็น พระ นักเทศน์แบบ Active Buddhist Missionary ที่ทำหน้าที่ผลักดันและขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา เชิงรุก การเผยแผ่ให้เข้ากับศตวรรษที่ 21 ที่เครือข่ายสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างมาก ผู้ใช้สื่อ มีพลังอำนาจและมีความกระตือรือร้น (Empower as Active) ในการใช้สื่อเพื่อแบ่งปันและ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การเผยแผ่ แบบเชิงรุก Active Buddhist Missionary มี 3 วิธี ได้แก่ 1) การเข้าใกล้ คือ การปรับเปลี่ยน ลักษณะการทำงานและพฤติกรรมเทศนาของพระสงฆ์ให้มีความใกล้ชิดถึงประชาชนมากขึ้น โดยใช้สื่อเป็นตัวเชื่อมโยงไม่จำกัดช่วงเวลาในการฟังธรรม 2) การเข้าใจ คือ วิธีหรือรูปแบบการ นำเสนอที่จะต้องการถ่ายทอดในลักษณะใดที่สนุก น่าสนใจ มีสาระและเข้าใจง่าย จากการ ใช้ภาษาระดับต่าง ๆ การใช้ภาษาธรรมเป็นภาษาโลก และสำนวนภาษาที่เข้าถึงคนแต่ละกลุ่ม และ 3) การเข้าถึง คือ การฟังธรรมอย่างลึกซึ้งสามารถตีความหมายได้อย่างเข้าใจและนำมาใช้ ปฏิบัติได้จริง ในการบรรยายหลักธรรมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ 1) หัวข้อเรื่อง 2) การเชื่อมโยงพุทธธรรมและสถานการณ์ปัจจุบัน 3) การยกตัวอย่าง 4) การใช้สื่อที่เหมาะสม และสอดคล้อง 5) การรู้จังหวะในการใช้สื่ออย่างถูกต้อง 6) ผู้ฟังมีส่วนร่วมอย่างสนุกและมีคติ 7) พุดโน้มน้าวหรือจูงใจทำความดี 8) ใช้ภาษาที่ร่วมสมัย 9) อธิบายหลักธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน เข้าใจง่าย และ 10) การประเมินผล

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุค ดิจิทัล เห็นได้ว่า จากการทบทวนวรรณกรรมของแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักพุทธ ธรรมในสังคมยุคดิจิทัล เป็นการทำความเข้าใจบริบทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์เป็นการกิจอย่างหนึ่ง ของพระนักเผยแผ่ เพราะเป็นเหตุเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้พระพุทธศาสนามีบทบาท สร้างสรรค์ต่อโลก การนำเอาหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิต ในปัจจุบันและควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิต โดยมีพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ด้านการเผยแผ่หลัก



พุทธธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระมหารัตน์ สิริวิฑูโน ที่กล่าวถึงรูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยทำให้เนื้อหาสาระธรรมเผยแพร่ออกไปทั่วโลก ปัจจุบันเฟสบุ๊คมีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมาก การบรรยายธรรมสามารถเข้าถึงผู้ชมได้มาก และข่าวสารยังกระจายไปอย่างรวดเร็วกว้างไกล สำหรับยุทธูปัฒนาเคลื่อนไหวกว้างพร้อมเสียงสามารถดึงดูดให้ผู้ชมมาสนใจในการบรรยายธรรมได้ ส่วนเว็บไซต์ เป็นคลังข้อมูลขนาดใหญ่รวบรวมข้อธรรมได้มาก มีบอร์ดแลกเปลี่ยนพูดคุยสนทนา เสวนาธรรมด้วยการเชื่อมโยงกันในเว็บไซต์ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าใช้ด้วยการค้นหาจากกูเกิล (Google) การเข้าผ่านหน้าเว็บไซต์โดยตรง ถือเป็นอีกทางเลือกที่น่าสนใจเป็นเวทีสาธารณะไม่มีขอบเขตและข้อจำกัดในการถาม - ตอบ ผู้ถามและผู้ตอบต่างเป็นอิสระต่อกันไม่ต้องรู้จักกันก็สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจในสื่อออนไลน์และกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าหาหลักพุทธธรรมได้ด้วยข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่ที่สื่อออนไลน์จะทำให้คนกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าถึงหลักพุทธธรรมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สามารถศึกษาได้ด้วยตนเองโดยอาศัยการกระจายและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กันอย่างหลากหลาย (พระมหารัตน์ สิริวิฑูโน, 2558)

2. จากการศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาว่าด้วยการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล เห็นได้ว่า การนำเอาหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบันและควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิต เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและมีคุณธรรมสามารถพัฒนาสังคมและประเทศชาติ การบ่มเพาะจิตใจในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหน้าที่ของสถาบันศาสนาโดยมีพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย 2 อย่าง ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือโยนิโสมนสิการ คือ การคิดอย่างถูกต้องหรือรู้จักคิด ปัจจัยภายนอก คือ ปรโตโฆสะ หมายถึง ครอบครัว ชุมชน กัลยาณมิตร หรือสื่อมวลชน ทุกวันนี้สื่อสารสนเทศเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ในสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์ ที่กล่าวถึงปัญหาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ปัญหาการใช้รูปแบบเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันไม่มีมาตรฐานและไม่มีเอกภาพ ปัญหาการขาดบุคลากรทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสที่ทำงานอย่างทุ่มเทและเสียสละในการทำงานเผยแผ่อย่างจริงจัง ปัญหาจากสภาพการไม่ปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องกับศักยภาพของวัด ปัญหาการส่งเสริมวัดต้นแบบของการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน (พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์, 2559)

3. จากการศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล เห็นได้ว่า สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกัน เครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใด ๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้ทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วน



ร่วม (Collaborative) อย่างสร้างสรรค์ ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเองเป็นรูปแบบของข้อมูล ภาพ และเสียง ผู้เผยแพร่ศาสนาจะต้องมีความรู้ทั้งด้านคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ มีความรอบรู้ที่กว้างขวาง รู้จักโลก เข้าใจธรรม สามารถแนะนำบุคคลอื่นให้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับวิริยคุณ 5 ประการ ที่กล่าวถึงการศึกษาหลักพุทธปรัชญาทั้งในระดับของพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์นั้นพบว่า หลักคำสอนเกี่ยวกับมรรคผลในพุทธญาณวิทยาเหมาะสมอย่างยิ่งกับการนำมาแก้ปัญหาการแก้ปัญหาการเปลี่ยนกระบวนทรรศน์อย่างรวดเร็วเกินการเรียนรู้โดยจากการศึกษาและวิเคราะห์พุทธปรัชญา ทำให้ได้แนวทางแก้ปัญหาด้วยการนำข้อปฏิบัติที่ไม่ขึ้นกับกาลเวลาดังที่พระพุทธเจ้า ตรัสว่า อกาลโก ไม่ขึ้นกับเวลาและสมัยจึงไม่ต้องกังวลใจเรื่องการเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ของสมาชิกอีกแต่อย่างใด เพียงปฏิบัติตามธรรมชุดนี้ก็จะได้ผลที่เที่ยงแท้ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปอีกนานเท่าใด โดยธรรมหมวดที่ควรนำมาใช้ คือ ข้อปฏิบัติเพื่อไปให้ถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา นั่นคือ มรรคมีองค์ 8 และการแก้ปัญหาจากค่านิยมการใช้ชีวิตในแบบทุนนิยม ซึ่งสามารถแก้ปัญหานี้ได้ด้วยพุทธอภิปรัชญาโดยใช้ขั้น 5 เพราะเป็นการทำให้คนได้เข้าใจว่า แท้จริงแล้วการเกิดขึ้นของตณนั้นมีได้มีเพียง แต่เรื่องของสสารหรือวัตถุภายนอก แต่ยังมีเรื่องของนามหรือจิตใจที่ต้องคำนึงถึง (วิริยคุณ 5 ประการ, 2562)

4. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเผยแพร่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัลที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพและเข้าถึงหลักพุทธธรรม เห็นได้ว่า พระสงฆ์ควรจะมีการเผยแพร่แบบเชิงรุก Active Buddhist Missionary พระสงฆ์ต้องมีทั้งภูมิรู้ - ภูมิธรรม - ภูมิปัญญา (ปฏิจางสมุปบาทและมรรคมีองค์ 8) โดยนำกระบวนการและกลไกในการทำงานและการเทศนาแบบเชิงรุกเพื่อใกล้ชิดประชาชนมากขึ้น (เข้าถึง) โดยใช้สื่อดิจิทัลเป็นตัวสื่อสารเชื่อมโยงแปลผลเป็นภาษา สัญลักษณ์ และเนื้อหาข้อความอย่างมีปฏิสัมพันธ์ และไม่จำกัดช่วงเวลาในการฟังธรรม (เข้าใจ) และการฟังธรรมอย่างลึกซึ้งสามารถตีความหมายได้อย่างเข้าใจ ถูกต้อง และนำไปการแก้ปัญหาชีวิตได้จริง (เข้าถึง) โดยทางสังคมเครือข่ายในรูปแบบของ E-learning การเรียนแบบออนไลน์ M - Learning และการนำโยนิโสมนสิการคอยกำกับปัญญาในการเลือกใช้อุปกรณ์ประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล การคิดพิจารณาโดยแยกคายเลือกสิ่งที่เหมาะสมและมีประโยชน์แก่ผู้ฟังสูงสุด ให้เข้าถึงต่อ “พระรัตนตรัย” ซึ่งสอดคล้องกับพระรัตนมุนี (ปุณณมี วิสารโท) ที่กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล เช่น หลักไตรสิกขา สปัปฺริสธรรม อิทธิบาท อริยสัจ เป็นต้น โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญานั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลเป็นอย่างมาก ส่วนหลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน ได้แก่ หลักอภิปรินิยธรรม สังคหวัตถุธรรม สาราณียธรรม พรหมวิหารธรรม เป็นต้น ล้วนส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการทำงานร่วมกันอย่างเกื้อกูลในการนำกระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล พบว่าการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาบุคคล ได้แก่ 1) ศีล นำไปสู่การส่งเสริมการประพฤติ



ดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบตามท่วงทำนองคลองธรรม 2) สมาธิ เป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจโดยการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงาม 3) ปัญญา นำไปสู่การฝึกฝนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและเกิดการคิดดี คิดชอบโดยอาศัยหลักปรัโตโมสและโยนิโสมนสิการที่ต้องมีกัลยามิตรและสิ่งแวดล้อมที่ดีมาเอื้ออำนวย (พระรัตนมณี (บุญณมี วิสารโท), 2561)

องค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 รูปแบบการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล

จากภาพองค์ความรู้ใหม่เห็นได้ว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาเพื่อการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัล คือ พระสงฆ์จึงต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นพระนักเผยแผ่ (Active Buddhist Missionary) ในฐานะผู้ส่งสารที่ทำหน้าที่ผลักดันและขับเคลื่อน



พุทธศาสนาเชิงรุกให้เข้าถึงตัวบุคคลและสังคม และพระสงฆ์ต้องมีทั้งภูมิรู้ - ภูมิธรรม - ภูมิปัญญา (ปฏิจกสมุปปาทและมรรคมองค์ 8) การศึกษาและปฏิบัติเพื่อฝึกกาย วาจา และจิตใจ หรือสติปัญญาให้สูงขึ้น ทำให้มีการพัฒนาอย่างบูรณาการและทำการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ (ขั้นที่ 5) พระสงฆ์ควรมีการศึกษาหลักปริยัติธรรม หลักปฏิบัติธรรม และหลักปฏิเวธธรรม แยกได้ 2 ลักษณะ คือ คັນถุระและวิปัสสนาธุระ (ไตรสิกขา) การแสดงธรรมหรือการเผยแผ่นั้น ยึดกฎธรรมชาติดีหลักไม่ยึดติดอดีต (ไตรลักษณ์) ในการเผยแผ่นั้นควรเลือกใช้สื่ออย่างระมัดระวัง สื่อนั้นต้องมีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง (กาลามสูตร) เพื่อให้ผู้ฟังมีความเข้าใจในหลักธรรมนั้นอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (ปัญญา 3) พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดี คือ ปรโตโฆสะ การนำโอวาทคำสั่งสอน หรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ การชี้แนะ การอบรมสั่งสอน ให้เข้าใจใน ศาสนพิธีและการปฏิบัติเทศนาสั่งสอน ให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยถูกต้องเป็นวิถีทางเบื้องต้นแห่งปัญญา และสัมมาทิฐิ และการนำโยนิโสมนสิการคอยกำกับปัญญาในการเลือกใช้สื่อมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล การคิดพิจารณาโดยแยกคายเลือกสิ่งที่เหมาะสมและมีประโยชน์แก่ผู้ฟังสูงสุด ควรเป็นรูปแบบที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง เข้าใจง่ายและเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน การเชื่อมโยง “พระรัตนตรัย” รวมเข้าไว้ด้วยกันเสมือนโลกที่ไร้พรมแดน พระสงฆ์ต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดหลักธรรมนั้นให้ลึกซึ้งเพื่อการเข้าถึงแก่นของธรรม “ปฏิจกสมุปปาท” หรือเรียกว่า “ปัญญาย่อมเกิดจากการปฏิบัติ” โดยการเผยแผ่หลักธรรมเป็นวงกว้างด้วยเครื่องมือที่ช่วยขยาย ดีแผ่ ให้เข้าถึงประชาชนด้วย “นวัตกรรม” ที่สร้างเป็นเทคโนโลยีดิจิทัลโดยแปลผลเป็นภาษาเหตุผลใช้สื่อสารที่ทำให้เข้าใจมากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัล สังคมดิจิทัลมาจากการพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีเชื่อมโยงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่มีประโยชน์ทั้งในแง่บุคคลและสังคม การสื่อสารช่วยให้คนมีความรู้และโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น และยังเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง รวมถึง ทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดพัฒนา การเรียนรู้และรับรู้วัฒนธรรมของตนเองและสังคมได้ **ด้านปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาว่าด้วยการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล** ยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคของการใช้ข้อมูลในการสื่อสารแบบไร้พรมแดน การนำภาษาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ สร้างเป็นวาทกรรม หรือภาพตัวแทนใช้ในการสื่อสารที่แสดงออกมาเป็นการถ่ายทอดให้รับรู้ถึงสิ่งนั้น ๆ ได้ง่าย และเข้าถึงข้อมูลนั้นมากขึ้น เช่นเดียวกับหลักคำสอนเรื่องความรู้และความจริงของมนุษย์และโลกตามหลักพุทธธรรม เพื่อเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดในหลักคำสอนต้องครอบคลุมเนื้อหาด้านอภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ เป็นหลักแห่งการพัฒนามนุษย์ **ด้านการนำปรัชญาหลังนวยุคและพุทธ**



ปรัชญามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล การที่พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมและนำหลักธรรมที่ตนได้ศึกษามาเผยแผ่ให้แก่ประชาชนพึงได้นำมาศึกษาค้นคว้าตามและสามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอยู่บนทางสายกลาง บำรุงสุข ขจัดทุกข์ ตั้งมั่นอย่างมีสติ และวางตนอยู่ในศีล 5 ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีความจำเป็นที่พระสงฆ์จะต้องรับและเพิ่มบทบาทมากขึ้น มีการทำงานในเชิงรุกเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง **ด้านองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัลที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพและเข้าถึงหลักพุทธธรรม** การเผยแผ่แบบเชิงรุก Active Buddhist Missionary พระสงฆ์ต้องมีทั้งภูมิรู้ - ภูมิธรรม - ภูมิปัญญาสามารถสรุปได้ 3 วิธี ได้แก่ 1) การเข้าใจ 2) การเข้าใจ และ 3) การเข้าถึง ด้านการอภิปรายผล สรุปได้ ในยุคดิจิทัลพระสงฆ์ควรมีการปรับตัวกับกระแสหลักของโลกไร้พรมแดน การนำเทคโนโลยีมาเป็นช่องทางขยายการสื่อสารโดยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของตนเองจากรากเหง้าเดิม แต่มีความเป็นปัจจุบันในด้านวิธีคิดและกลวิธีในการนำเสนอหลักธรรมคำสอนที่มีการสะท้อนความเป็นจริงของสภาพสังคมไทย และมีการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของพระนักเทศน์เองต้องให้สอดคล้องกับรสนิยมการบริโภคกระแสหลักของอารยชนรุ่นใหม่ จากการศึกษาข้อมูลมีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยได้สรุปในภาพรวมได้ว่า พระสงฆ์นำสื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคมเชื่อมโยงระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์อย่างสร้างสรรค์มีการการผลิตสื่อเนื้อหาขึ้นเอง ทั้งในรูปแบบของข้อมูล ภาพ และเสียง และควรมีคุณธรรม จริยธรรม สามัญสำนึก การรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น และไม่บิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** คือ 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยกับสังคมตะวันตก 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ว่าสื่อใดเป็นที่นิยมกับกลุ่มใดบ้าง และ 3) ควรดำเนินการวิจัยศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย เพื่อนำมาเป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชนแก่ประชาชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2545). ปรัชญาหลังนวยุค. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมล.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- พระครูปลัดพลกฤต กลยาณธมโม. (19 มกราคม 2563). การแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล. (พระปลัดเมธี ปิยธมโม (หินใหม่), ผู้สัมภาษณ์)



- พระครูวาทีพัชรโสภณ (พระครูปลัดราชันย์ อริโย). (24 มกราคม 2563). การแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล. (พระปลัดเมธี ปิยธมโม (หินใหม่), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ ขาววณโณ). (19 มกราคม 2563). การแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล. (พระปลัดเมธี ปิยธมโม (หินใหม่), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูวินัยกริตติศักดิ์ โคตรมสัสโส (ศ.สียวน). (24 มกราคม 2563). การแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล. (พระปลัดเมธี ปิยธมโม (หินใหม่), ผู้สัมภาษณ์)
- พระไพศาล วิสาโล. (2562). การปฏิรูปและฟื้นฟูพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. เรียกใช้เมื่อ 19 มิถุนายน 2562 จาก <http://www.buddhadasa.org>.
- พระมหาธนิต สิริวัฒน. (2558). รูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 16(2), 97-105.
- พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์. (2559). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทยจังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 12(3), 1-14.
- พระมหาสมปอง ตาลปุตโต (นครไธสง). (20 มกราคม 2563). การแก้ปัญหาการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมยุคดิจิทัล. (พระปลัดเมธี ปิยธมโม (หินใหม่), ผู้สัมภาษณ์)
- พระรัตนมณี (บุญณมณี วิสารโท). (2561). การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 1-15.
- พิชัย สุขวุ่น. (2558). กระบวนทรรศน์หลังนวยุคในปรัชญาศิลปะของท่านพุทธทาสภิกขุ: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภัทรวรรณ วันทนชัยสุข. (2562). ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า. เรียกใช้เมื่อ 9 มิถุนายน 2562 จาก www.phuttha.com/พระพุทธเจ้า/ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า
- วีรณัฐ โรจนประภา. (2562). การนำกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุค และพุทธปรัชญามาสร้างสังคมแห่งสัมมาปัญญาในประเทศไทย 4.0. วารสารวิชาการเซนต์จอห์น, 22(30), 1-15.
- สวัสดี โอโณทัย. (2558). วิธีการสร้างความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการเซนต์จอห์น, 18(22), 161-177.
- Berman, M. (1982). All That is Solid Melts into Air: The Experience of Modernity. New York: Penguin Book.



- Brandbuffet. (2563). สถิติผู้ใช้ดิจิทัลทั่วโลก “ไทย” เสพติดเน็ตมากสุดในโลก “กรุงเทพ” เมืองผู้ใช้ Facebook สูงสุด. เรียกใช้เมื่อ 14 เมษายน 2563 จาก <https://www.brandbuffet.in.th/2018/02/global-and-thailand-digital-report-2018>
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harpercollins. Publishers.
- Phramaha Boonthai Punyamano. (2019). The Study of Buddhism in 21st Century. Retrieved October 19 , 2019, from <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php>